

OPONENTSKÝ POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Olga Hellebrandová: Proměna sociokulturní funkce karnevalu a šarivari v historické perspektivě. Fakulta humanitních studií UK, Praha 2013, 76 str.+ Obrazová příloha.

V předložené diplomové práci se Olga Hellebrandová soustředila na problematiku důležitých expresivních forem kultury, karnevalu a charivari. Pokouší se přitom identifikovat jednak teoretická východiska, jednak uvedené formy vhodně analyzuje. Hned v úvodu je třeba vysoce ocenit rozsáhlé bibliografické zajištění diplomové práce z velké části cizojazyčnou literaturou, projevila se tu především potřebná znalost angličtiny. Samozřejmě by se hodila i další literatura, například v němčině (kupříkladu z pera Hermanna Bausingera, Wenera Mezgera nebo Herberta Schwedta). Koneckonců Michail Bachtin představuje pouze jednu z etap studia těchto expresivních a performativních forem kultury. V posledních letech značnou roli sehrává studium prolínání, „přepínání“, adaptování evropských forem karnevalu v mimoevropském prostředí (především v Brazílii, Karibiku a v Africe), přičemž mohou zaznít například tato jména badatelů: Michel Agier, Roberto DaMatta a Richard Sechner.

Upřímně řečeno, s autorkou práce nesdílím takové nadšení pro Norberta Eliase a Michela Foucaulta. Jde například o tezi, že by na základě civilizační teorie mělo docházet v oblasti karnevalu ke zjemňování mravů, popřípadě omezování násilí. Trochu bych v tomto případě s Norbertem Eliasem polemizoval, neboť se do nedávné doby například v lidovém prostředí (nejen v něm) prosazovala morálka konečného úspěchu. To znamená použití takových prostředků, aby člověk přežil, udržel se, popřípadě obstál v sociálním provozu i za cenu lsti, klamu, úskoku. Tuto podobu morálky zachycovaly v západoevropském prostředí mimo jiné žertovné příběhy (fabliaux, facetie, švanky). Kulturní historik a sociolog Peter Burke uvádí žánrovou kategorii beffa (žert nebo lest), přičemž podotýká, že jde triky opravdu vysokého kalibru. Jinak florentský teoretik státního zřízení Niccolò Machivelli (1469 – 1527) doporučuje ve svém díle Vladař uplatnit taktéž lsti, úskoky, klamy v případě politiky. Ovšem i jeho divadelní hra Mandragora a novela Belphegor o napáleném čertovi jsou z tohoto těsta. Také Giovanni Boccaccio a vůbec celá italská novelistika čerpá z podobných zápletek sledujících ponížení antagonisty. (Viz například Dominic P. Rotunda: Motif-Index of the Italian Novella in Prose. Bloomington 1942.)

Jinou kategorií představoval rituální smích. Podle Vladimira Ja. Proppa smích při určitých příležitostech byl jakýmsi rituálem. Právě rituál představuje jistou formu sociální regulace, zároveň přispívá ke stabilitě společností, sociálních skupin nebo komunit. V případě karnevalu a charivari bych rovněž zdůraznil jejich invektivní ráz.

Je chvályhodné, že v předložené práci Olgy Hellebrandové jsou jednak výstižně nastíněny vztahy mezi tzv. vysokou (elitní) a nízkou (lidovou) kulturou a jednak vysvětlena úloha církve v oblasti tzv. smíchové kultury. V této souvislosti ještě podotýkám, že církve se přizpůsobovala potřebě a touze svých farníků po jisté katarzi. Záměrně zaváděla oddechové a zábavné partie (lehčí žánry) do liturgie (například exempla do kázání nebo interludia do náboženských divadelních her). Neobával bych se uplatnit pojem bricolage ve smyslu strukturální improvizace, přesouvání referenčních rámců nebo záplatování. Jinak lze při této příležitosti akcentovat uplatňování archaických momentů, mezi něž patří nepochybně tzv. rituální šílenství. V neposlední řadě je možné vedle Victora Turnera jmenovat dalšího

představitele teorie performance: Richarda Sechnera, jenž se věnoval i karnevalům na Trinidadu a Tobagu.

Za pozornost stojí to, že autorčina diplomová práce je přijatelně členěna na kapitoly, v nichž podává plastický obraz karnevalu a charivari. K formální stránce nemám jako oponent žádné výhrady ani připomínky. Shora uvedené poznámky nemají vliv na jinak příznivý dojem z předložené práce. Jen může vzniknout otázka: jaký je přínos autorky v této oblasti studia. Tím se myslí především archivní objev nějakého neznámého materiálu, popřípadě pozapomenuté publikace.

Celkově lze konstatovat, že Olga Hellebrandová ve své diplomové práci osvědčila schopnost získat relevantní údaje ke zvolené problematice. Prokázala, že umí pracovat ve zvolené oblasti studia a že dokáže získané poznatky interpretovat. Předložená práce je pečlivě provedena jak po stránce metodologické a teoretické, tak i praktické. Protože autorka podala velmi dobrý badatelský výkon, práci lze přijmout jako vhodný podklad k obhajobě.

Závěr: Diplomové vyhovuje náročným kritériím, v hodnocení se přikláním k hodnocení známkou v ý b o r n ě .

V Praze dne 6.6. 2013

Doc.PhDr. Bohuslav Šalanda, CSc.